

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ МАЛИХ БАНКІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2018 СОКОЛОВСЬКА І. П.

УДК 336.71

Соколовська І. П. Конкурентні переваги малих банків для розвитку національної економіки

Метою статті є дослідження конкурентних переваг і значущості малих банків для регіонального розвитку національної економіки в контексті вивчення світового досвіду. Узагальнено роль місцевих банків для кредитування малого бізнесу. Доведено, що поєднання різних за розміром конкурентоспроможних банків має значний синергетичний ефект для стійкості не лише фінансового ринку, а й економіки в цілому. Проаналізовано базові принципи діяльності та конкурентні переваги європейських кооперативних банків. Визначено, що їх реалізація забезпечує високий рівень конкурентоспроможності, мінімізує наслідки банкрутства таких банків для клієнтів та суспільства, дозволяє гармонізувати пріоритети діяльності приватного бізнесу із соціально-економічним розвитком територіальних громад. Досліджено загальноекономічні та регуляторно-правові чинники погіршення інституційної структури банківської системи України. Визначено негативні наслідки стрімкого підвищення мінімальних вимог до банківського капіталу та витіснення малих банків. Обґрунтовано, що штучна консолідація банківської системи погіршила фінансовий стан підприємств, ускладнила кредитування суб'єктів малого підприємництва. Запропоновано диференційований підхід до абсолютної величини капіталу залежно від розміру та спеціалізації банківських установ.

Ключові слова: малі банки, кооперативні банки, конкурентні переваги, розмір капіталу, малий бізнес.

Табл.: 2. Бібл.: 9.

Соколовська Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: sokoli@ukr.net

УДК 336.71

Соколовская И. П. Конкурентные преимущества малых банков для развития национальной экономики

Целью статьи является исследование конкурентных преимуществ и значимости малых банков для регионального развития национальной экономики в контексте изучения мирового опыта. Обобщена роль местных банков для кредитования малого бизнеса. Доказано, что сочетание различных по размеру конкурентоспособных банков имеет значительный синергетический эффект для устойчивости не только финансового рынка, но и экономики в целом. Проанализированы базовые принципы деятельности и конкурентные преимущества европейских кооперативных банков. Определено, что их реализация обеспечивает высокий уровень конкурентоспособности, минимизирует последствия банкротства таких банков для клиентов и общества, позволяет гармонизировать приоритеты деятельности частного бизнеса с социально-экономическим развитием территориальных общин. Исследованы общеэкономические и регуляторно-правовые факторы ухудшения институциональной структуры банковской системы Украины. Определены негативные последствия резкого повышения минимальных требований к банковскому капиталу и вытеснения малых банков. Обосновано, что искусственная консолидация банковской системы ухудшила финансовое состояние предприятий, осложнила кредитование субъектов малого предпринимательства. Предложен дифференцированный подход к абсолютной величине капитала в зависимости от размера и специализации банковских учреждений.

Ключевые слова: малые банки, кооперативные банки, конкурентные преимущества, размер капитала, малый бизнес.

Табл.: 2. Библ.: 9.

Соколовская Ирина Петровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории и конкурентной политики, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: sokoli@ukr.net

UDC 336.71

Sokolovska I. P. The Competitive Advantages of Small Banks for Development of National Economy

The article is aimed at researching the competitive advantages and significance of small banks for regional development of the national economy in the context of studying world experience. The role of local banks for lending to small businesses is generalized. It is proved that the combination of different in size competitive banks has a significant synergistic effect for the sustainability of not only the financial market, but the economy as a whole. The basic principles of activity and competitive advantages of the European cooperative banks are analyzed. It is determined that their implementation provides a high level of competitiveness, minimizes the consequences of bankruptcy of such banks for clients and society, allows to harmonize the priorities of private business with socio-economic development of territorial communities. The economic and regulatory factors of deterioration of the institutional structure of the banking system of Ukraine were explored. The negative consequences of sharp increase of minimum requirements to bank capital and displacement of small banks are determined. It is substantiated that artificial consolidation of the banking system worsened the financial condition of enterprises, complicated lending to small business entities. The differentiated approach to absolute capital size depending on the size and specialization of banking institutions is proposed.

Keywords: small banks, cooperative banks, competitive advantages, capital size, small business.

Tbl.: 2. Bibl.: 9.

Sokolovska Iryna P. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory and Competition Policy, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: sokoli@ukr.net

Сучасні умови розвитку національної банківської системи свідчать про наявність значних ризиків, пов'язаних із надмірною концентрацією фінансових установ. Така ситуація стала наслідком політики так званого «очищення» банківської системи та економічно необґрунтованого підвищення регуляторних вимог до розміру капіталу. Це призвело до значних дисбалансів інституційної структури банківської системи України, пов'язаної із надмірною

часткою державної власності, зростанням ролі іноземного капіталу та практичним витісненням з ринку невеликих за розміром банків з приватним українським капіталом. Світова практика свідчить, що обумовлена перевагами великого бізнесу об'єктивна тенденція до посилення процесів концентрації в різних сферах економіки несе водночас і певні ризики для економічного розвитку. Так, наслідки останньої світової кризи показали численні приклади нестій-

кості компаній-гігантів, банкрутство яких призвело до руйнівних системних втрат не лише в національному, а й у глобальному масштабах. Разом з тим, досвід різних країн дає чимало позитивних прикладів інституційного розвитку банківських систем, коли в різних ринкових нішах співіснують різні за розміром конкурентоспроможні фінансові установи, що має значний синергетичний ефект для стійкості не лише фінансового ринку, а й економіки в цілому.

Дослідженню ролі та функцій малих банків для регіонального розвитку та кредитування малого та середнього бізнесу присвячено праці зарубіжних та українських вчених. Зокрема, аналізуючи взаємозв'язок між структурними особливостями банків та кредитуванням, А. Бергер та Г. Адель (*A. Berger, Gregory Udell, 2002*) дійшли висновку, що великі банки витрачають меншу частку своїх активів на кредитування малих підприємств, а утворення великих банків унаслідок процесів злиття та поглинання призвело до суттєвого зменшення кредитування малого бізнесу. Серед причин даної тенденції автори зазначають ускладнення організаційної структури великих фінансових установ, що негативно впливає на швидкість прийняття рішення, віддаленість від споживачів кредитних послуг, неможливість отримання неформальної інформації («soft information») про місцеву фірму, її власників та керівництво [1].

У дослідженні Г. Хакінса, І. Хасана, Ф. Молін'є, Р. Іксай (*Hendrik Hakenes, Iftexhar Hasan, Phil Molyneux, Ru Xie, 2014*) зазначається позитивний вплив малих банків на економічний розвиток регіонів. Стимулюючий ефект дрібних банків полягає в тому, що, зосереджуючи діяльність на місцевому рівні, вони запобігають відтоку капіталу із бідних у багаті регіони країни, що покращує фінансування та забезпечує економічне зростання за рахунок вирішення регіональних соціально-економічних проблем [2]. Тезу про зацікавленість невеликих місцевих банків в економічному розвитку регіонів висловлюють і вітчизняні вчені. На думку Карчевої Г. Т. і співавторів, «в інституційній системі банківського сектора України практично відсутні регіональні банки, які можуть бути фінансовою основою розвитку економіки регіонів і, за наявності конкуренції з боку інших банків, зможуть зберегти клієнтів завдяки індивідуальному підходу до них, особистим зв'язкам з значною досвідом співпраці» [3, с. 206]. У дослідженні Єгоричевої С. Б. і Гасій О. В. зазначається, що «асиметричність банківського бізнесу обмежує фінансову базу регіонального розвитку та формує інвестиційний голод. Вирішити дану проблему могло б створення в Україні муніципальних (комунальних) і кооперативних регіональних банків» [4, с. 120].

Разом із тим залишаються недостатньо розробленими окремі теоретичні та практичні аспекти щодо функціонального аналізу соціально-економічної

ролі малих банків, напрямків диверсифікації інституційної структури національної банківської системи. Метою даної статті є аналіз конкурентних переваг і значення малих банків для розвитку національної економіки в контексті вивчення світового досвіду.

Тенденція до концентрації банківських установ зазвичай розглядається як об'єктивний загальноекономічний процес, що дозволяє досягти економії на витратах, сконцентрувати значні фінансові ресурси, мінімізувати ризики розміщення активів. Однак посткризові наслідки надмірної концентрації фінансових установ переконують у необхідності використання конкурентних переваг регіональних, кооперативних і спеціалізованих банків, які успішно функціонують у банківських системах європейських країн. Класичним прикладом складної інституційної структури банківської системи є США, де органічно поєднуються конкурентні переваги різних за розміром банківських установ. Їх досвід діяльності дозволяє прослідкувати позитивний зв'язок між наявністю мережі невеликих місцевих банків та економічним розвитком регіону. Такий ефект пояснюється, перш за все, концентрацією активів у рамках територіальної громади та низькою, порівняно з великими фінансовими інститутами, мобільністю капіталу. В умовах глобалізації та вільного руху капіталу саме діяльність малих регіональних банків запобігає відтоку капіталу із бідних регіонів у багаті. Це особливо важливо для розвитку територіальних громад, непривабливих для транснаціонального капіталу, що мають велику потребу в залученні додаткових коштів [2].

Практика діяльності дрібних місцевих банків у штаті Канзас (США), для якого характерна значна частка сільського господарства у структурі економіки, свідчить, що під впливом конкуренції з боку великих банків малі банки займають свою особливу ринкову нішу, концентруючись на обслуговуванні більш дрібних позичальників. Практика показує, що в багатьох випадках місцеві банки мають менші ризики, оскільки є ближчими до своїх клієнтів, приймають рішення, ґрунтуючись не лише на формальних правилах і вимогах, а й на особистих знаннях щодо кредитоспроможності позичальників і глибокому розумінні особливостей їх бізнесу та місцевої ділової кон'юнктури. Надмірна консолідація таких банків може зруйнувати регіональну прив'язку до місцевого бізнесу, що негативно вплине на конкурентні переваги цих фінансових установ. Таким чином, багатосекторна модель банківської системи США ефективно виконує свої функції, обслуговуючи потреби різних за формами та розміром суб'єктів господарювання.

Невеликі місцеві ощадні та кооперативні банки відіграють важливу роль для економічного розвитку окремих регіонів також у багатьох європейських країнах. За даними Європейської Асоціації кооперативних банків (ЕАКБ), половина всіх існуючих банків

Європи належать до децентралізованої мережі кооперативних банків, яким належить близько 20% ринку депозитів ЄС. В окремих країнах, зокрема Австрії, Німеччині, Фінляндії, Франції, Італії та Нідерландах), їх частка в загальному обсязі депозитів сягає 30%. Згідно з річним звітом ЄАКБ за 2017 р. у країнах ЄС нараховувалося 3135 місцевих кооперативних банків, що нараховують 80,5 млн членів та обслуговують 209 млн споживачів фінансових послуг [5]. Територіальний принцип створення даних установ сприяє зростанню фінансовому забезпеченню інвестиційних ресурсів, а зосередження на обслуговуванні потреб місцевого середнього та малого бізнесу вирішує цілу низку загальноекономічних регіональних проблем – створення робочих місць, підвищення рівня доходів та життя громадян, фіскальне наповнення бюджетів міст і т. ін. Ключові принципи, що лежать в основі діяльності кооперативних банків, формують достатньо стійкі конкурентні переваги даних установ. До них належать: принципи довіри, колективного управління, стійкості, близькості до клієнтів, соціальної відповідальності та солідарності (табл. 1). Їх реалізація забезпечує достатньо високий рівень конкурентоспроможності кооперативних банків, мінімізує наслідки банкрутства таких банків для клієнтів та суспільства, дозволяє гармонізувати пріоритети діяльності приватного бізнесу із соціально-економічним розвитком територіальних громад.

Досвід останньої світової кризи засвідчив, що найбільшу загрозу для стабільності фінансової системи акумулювали не місцеві банки, а великі системні фінансові установи. Саме тому метою посткризової

реформи банківського регулювання у США в рамках антикризового закону Додда – Френка (*Dodd-Frank Act*, 2010) було запровадження жорстких санкцій та обмежень для діяльності системно значущих банків, банкрутство яких загрожувало дестабілізацією всієї економіки, що вимагало від держави їх вимушеного порятунку за рахунок коштів платників податків. Розробники даного нормативного акта не вбачали загрози фінансовій стабільності від існування невеликих місцевих банків, а тому не розглядали їх як об'єкт для регуляторних обмежень. Разом з тим, досліджуючи вплив закону Додда – Френка на діяльність близько 200 малих банків, учені університету Джорджа Мейсона (США) зазначили, що вимоги надмірної стандартизації банківських послуг призвели до зростання операційних витрат і зменшення прибутковості даних установ. У зв'язку з цим науковці запропонували диференціювати регуляторні вимоги до традиційної банківської діяльності, притаманної для місцевих комунальних банків, та інвестиційного банкінгу, яким переважно займаються банки з активами понад 10 млрд дол. США [6].

Аналіз посткризових структурних змін у банківській системі України свідчить, що найбільшою «мішенню» для застосування регуляторних обмежень стали невеликі банки з українським капіталом. Традиційно українська банківська система включала велику кількість середніх і малих банків (банки 3–4 груп у попередній класифікації НБУ на той період). Однак протягом останніх років відбулося різке зменшення чисельності саме невеликих при-

Таблиця 1

Ключові принципи діяльності та конкурентні переваги кооперативних банків ЄС

Принципи діяльності	Конкурентні переваги
Довіра	Відносини на основі довіри між кооперативними банками та їх клієнтами дозволяють менше формалізувати систему збору інформації, уникати зайвої бюрократизації та швидше приймати рішення
Колективне управління	Участь клієнтів та членів у дорадчих органах управління кооперативного банку дозволяє учасникам впливати на політику та контролювати діяльність банку, що забезпечує дотримання пріоритетності їх інтересів
Стійкість	Територіальний принцип організації дозволяє краще, порівняно із іншими банками, адаптуватися до місцевих умов ведення бізнесу, забезпечує гнучкість у пристосуванні до змінних обставин, сприяє розвитку підприємництва за рахунок реінвестиції капіталу
Близькість	Розгалужена мережа філій забезпечує максимальну близькість до клієнтів, роблячи фінансові послуги більш доступними
Соціальна відповідальність	Реалізація соціальних проектів у вигляді прийнятих членами кооперативу невеликих місцевих ініціатив (від мікрофінансування окремих сфер до фінансування освіти безробітних) покращує соціально-економічне середовище клієнтів та сприяє місцевому розвитку
Солідарність	Система взаємних гарантій між кооперативними банками створює дворівневу систему солідарності – забезпечує доступність капіталу для клієнтів інших кооперативів та надає підтримку у випадку дефолту

Джерело: складено за даними ЄАКБ [5].

ватних банків з українським капіталом, що призвело до значних дисбалансів у структурі банківського сектора. Зокрема, протягом періоду «очищення» 2014–2017 рр. «майже втричі зросла частка активів державних банків (із 19 до 54%), на 35% підвищилася питома вага активів іноземних банків і одночасно у 5 разів скоротилася частка активів приватних українських банків (із 55 до 11%)» [7, с. 56]. Як наслідок, на сьогодні в Україні склався структурно незбалансований тип банківської системи, що робить її неконкурентоспроможною та неефективною у виконанні важливих для економічного розвитку країни функцій.

Серед причин даної тенденції можна виділити як загальноекономічні, так і регуляторно-правові чинники. До перших належить регіональна нерівномірність розміщення продуктивних сил у країні, що історично обумовило значні відмінності в соціально-економічному розвитку областей. Друга група чинників пов'язана із регуляторною політикою надмірної централізації фінансових ресурсів, що викликало диспропорції в розвитку ринкової інфраструктури, значну міжрегіональну диференціацію у доходах населення. Усе це об'єктивно призвело до втрати частини конкурентних переваг місцевих банків у менш розвинених регіонах.

Крім цього, витісненню малих і середніх банків з фінансового ринку сприяли регуляторні норми щодо стрімкого підвищення мінімальних вимог до банківського капіталу з боку НБУ. Слід зазначити, що процес зростання капіталізації банківської системи України пройшов декілька етапів. На першому етапі вимоги щодо абсолютного розміру капіталу банківських установ підвищувалися поступово, що відповідало стану самої банківської системи та індикаторам макроекономічного розвитку країни. Зокрема, Закон України «Про банки та банківську діяльність» у першій редакції 2000 р. містив диференційовані норми про мінімальний статутний капітал залежно від статусу та спеціалізації банку: для місцевого (кооперативного) банку – на рівні 1 млн євро; для регіональних (банки, що діють у межах області, у т. ч. спеціалізовані ощадні та іпотечні) – 3 млн євро; для міжрегіональних (банки, що діють на всій території України, у т. ч. спеціалізовані інвестиційні, розрахункові (клірингові), центральний кооперативний банк) – 5 млн євро. З 2003 р. НБУ запровадив вимогу щорічного збільшення мінімального розміру статутного капіталу, зобов'язавши (у термін до 01.01.2007 р.) досягти таких значень: для місцевих банків – 1,5 млн євро, регіональних – 5 млн євро та міжрегіональних – 8 млн євро.

На другому етапі, у 2006 р., НБУ не лише підвищив, а й уніфікував вимоги до мінімального статутного капіталу на момент реєстрації всіх банків, встановивши його на рівні 10 млн євро (у редакції Закону про банки від 14.09.2006 р.). У подальшому, під впливом світової фінансової кризи та першої хвилі деваль-

вації національної валюти, було здійснено перехід до запровадження мінімальних вимог до статутного капіталу у гривневому виразі: 75 млн грн (у редакції Закону про банки від 23.06.2009 р.), які згодом було підвищено до 120 млн грн (у редакції Закону про банки від 15.02.2011 р.). Особливістю даного етапу було те, що підвищення вимог до капіталу відбувалося на тлі несприятливої макроекономічної кон'юнктури, різкого погіршення ситуації на фінансовому ринку, що поставило невеликі банківські установи на межу виживання.

Однак найбільш руйнівні наслідки мало подальше підвищення регуляторних вимог до мінімального статутного капіталу банків до рівня 500 млн грн згідно із Законом України від 04.07.2014 р. № 1586-VII. Таким чином, впродовж п'яти років (2009–2014 рр.), які супроводжувалися значним посиленням економічної та суспільно-політичної нестабільності, вимоги до рівня банківського капіталу було підвищено більш, ніж шестикратно (у 6,7 разу). Цей факт разом із попереднім скасуванням диференційованих вимог до рівня капіталу місцевих і регіональних банків по суті унеможливили існування в національній банківській системі інституційного різноманіття.

На думку багатьох українських науковців та експертів-аналітиків, так зване «очищення» національної банківської системи «здійснювалося за допомогою інструментарію..., непридатного для вирішення системних проблем, пов'язаних із втечею капіталу та втратою контролю за активами на окупованих територіях» [8]. Така політика призвела не лише до погіршення інституційної структури банківського сектора, про що йшлося раніше, а й до скорочення ресурсного потенціалу кредитування, погіршення фінансового стану підприємств, різкого зростання навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та державні фінанси (за 2014–2017 рр. виплати вкладникам перевищили 80 млрд грн) і, як наслідок, втрати довіри з боку клієнтів до банківських установ. Скорочення мережі регіональних банківських установ призводить до стандартизації та подорожчання фінансових послуг. Це є одним із чинників, ускладнює процедуру отримання кредитів, особливо суб'єктами малого підприємництва (МП) (табл. 2).

Аналіз наведених у табл. 2 даних свідчить, що частка суб'єктів МП у загальному обсязі кредитів, наданих банками всім нефінансовим підприємствам, знизилася з початку поточного року з 13,4 до 12%. Крім цього, лише за 5 місяців 2018 р. обсяги наданих банками позик суб'єктам МП скоротилися на 10,7% (або на 12,3 млрд грн). Водночас спостерігається негативна тенденція збереження низьких обсягів довгострокових позик у загальних обсягах кредитування МП. Частка кредитів, виданих на термін понад 5 років, коливається в межах 21–24%, у той час як кредити до 1 року перевищують 40%.

Кредитування суб'єктів малого підприємництва у 2018 р. (залишки на кінець періоду, млрд грн)

Період (місяць)	Усього кредитів нефінансовим підприємствам	Загальна сума кредитів МП	У тому числі		
			до 1 року	від 1 до 5 років	більше 5 років
Січень	857,2	114,6	50,8	39,0	24,7
Лютий	844,1	101,6	50,9	30,0	22,7
Березень	839,3	103,0	50,1	29,6	23,3
Квітень	839,8	102,4	47,6	29,9	24,8
Травень	840,7	102,3	47,5	30,3	24,5

Джерело: складено за даними НБУ [9].

ВИСНОВКИ

Для підвищення конкурентоспроможності банківської системи України важливим є формування інституційної моделі, яка включала б достатню кількість регіональних кооперативних, муніципальних та інших спеціалізованих банківських інститутів, які є важливим чинником розвитку малого бізнесу в розвинених країнах. Реалізація конкурентних переваг даних установ покращить конкурентне середовище на фінансовому ринку, забезпечить більш рівномірне поширення банківських послуг, активізує кредитування малого бізнесу та сприятиме покращенню економічної ситуації на регіональному рівні. Досягнення зазначених цілей потребує встановлення національних вимог до мінімального статутного капіталу спеціалізованих регіональних банків на рівні нормативу ЄС, що складає 5 млн євро (згідно зі ст.12 Директиви № 2013/36/EU Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26.07.2013 р.). Це дозволить привести національні норми банківського нагляду до світової практики, що передбачає диференційований підхід до абсолютної величини капіталу залежно від розміру та спеціалізації банківських установ. Такий підхід створить законодавче підґрунтя для створення мережі конкурентоспроможних регіональних банків, що стане одним із чинників покращення соціально-економічної ситуації в країні. Світовий досвід і вітчизняна практика переконують, що для формування ефективної банківської системи важливо дотримання не абсолютних, а відносних показників діяльності фінансових установ, що дозволить різним за розміром банкам успішно реалізувати власний тип конкурентної стратегії залежно від обраної спеціалізації та ринкової ніші. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є пошук шляхів гармонізації політики підтримки малого підприємництва із заходами розвитку інституційної структури фінансового ринку на регіональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berger A. N., Udell G. F. Small business credit availability and relationship lending: The importance of bank orga-

nizational structure. *The Economic Journal*. February 2002. Vol. 112, Issue 477. P. F32–F53. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-0297.00682>

2. Hakenes H., Hasan I., Molyneux Ph., and Xie R. Small Banks and Local Economic Development. *Review of Finance*. 2015. Vol. 19, Issue 2. P. 653–683. URL: <https://academic.oup.com/rof/article-abstract/19/2/653/1580484?redirectedFrom=fulltext>

3. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України: монографія / Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 280 с.

4. Єгоричева С. Б., Гасій О. В. Сучасний механізм функціонування регіональної банківської системи: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2016. 217 с.

5. European Association of Co-operative Banks. Annual Report 2017. URL: <http://www.eacb.coop/en/about/annual-reports.html>

6. Peirce H., Robinson I., Stratmann T. How Are Small Banks Faring Under Dodd-Frank? *George Mason University Department of Economics Working Paper*. 2014. No. 14-49. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2435206

7. Соколовська І. П. Наслідки реалізації першого етапу реформування банківського сектору України. *Ринок цінних паперів України*. 2017. № 1-2. С. 53–58.

8. Банківська система України: результати «очищення» та перспективи подальшого розвитку. 27.02.2017. URL: <https://bankerclub.org/zasidannya-klubu-bankiriv-v-instituti-ekonomiki.html>

9. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України). URL: <https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls>

REFERENCES

"Bankivska systema Ukrainy: rezultaty «ochyshchennia» ta perspektyvy podalshoho rozvytku. 27.02.2017" [Banking system of Ukraine: results of "cleaning" and prospects for further development. 27.02.2017]. <https://bankerclub.org/zasidannya-klubu-bankiriv-v-instituti-ekonomiki.html>

Berger, A. N., and Udell, G. F. "Small business credit availability and relationship lending: The importance of bank organizational structure". *The Economic Journal*. February 2002. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-0297.00682>

"European Association of Co-operative Banks. Annual Report 2017". <http://www.eacb.coop/en/about/annual-reports.html>

"Hroshovo-kredytна та finansova statystyka. Kredyty, nadani depozytnymy korporatsiiamy (krim Natsionalnoho banku Ukrainy)" [Monetary and financial statistics. Loans granted by deposit-taking corporations (except for the National Bank of Ukraine)]. <https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls>

Hakenes, H. et al. "Small Banks and Local Economic Development" *Review of Finance*. 2015. <https://academic.oup.com/rof/article-abstract/19/2/653/1580484?redirectedFrom=fulltext>

Karcheva, H. T. et al. *Efektivnist ta konkurentospromozhnist bankivskoi systemy Ukrainy* [Efficiency and Competitiveness of the Ukrainian Banking System]. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy», 2016.

Peirce, H., Robinson, I., and Stratmann, T. "How Are Small Banks Faring Under Dodd-Frank?" George Mason University Department of Economics Working Paper. 2014. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2435206

Sokolovska, I. P. "Naslidky realizatsii pershooho etapu reformuvannya bankivskoho sektoru Ukrainy" [Consequences of the implementation of the first stage of reforming the banking sector of Ukraine]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, no. 1-2 (2017): 53-58.

Yehorycheva, S. B., and Hasii, O. V. *Suchasnyi mekhanizm funktsionuvannya rehionalnoi bankivskoi systemy* [Modern mechanism of functioning of the regional banking system]. Poltava: PUET, 2016.